

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštne proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

V službi rudniškega kapitala.

Pridobivanje premoga spada k tistim strokam, ki je razprostrl kapitalizem čez nje najbolj neomejeno in najpopolneje organizovano gospodarstvo. Osredotočenje premogokopnega kapitala se je razvilo jako mogočno. Bogatim premogovim zakladom v Avstriji gospoduje 315 podjetnikov; temu majhnemu številu podjetnikov mora plačevati svoj davek ves gospodarski svet, kajti to majhno število odločuje o cenah premoga in vsa industrija in vsi zasebniki se morajo pokoriti. Izmed tega majhnega števila opazamo predvsem nekatera velika podjetja: V letu 1908. je prišlo na šestnajst velikih delniških družb nič manj nego 18 milijonov ton vsega avstrijskega premoga, ki se ga je bilo izkopal v tem letu čez štirideset milijonov ton. Na prvem mestu stoji premogokopna družba v Mostecu, njej sledi severnočeška premogokopna družba, trboveljska premogokopna družba in zahodnočeška delniška rudniška družba. Prav tako obsežne so tudi razne družbe za pridobivanje železa, kakor družba za železno industrijo v Pragi, alpska montanska družba in druge. Kraj teh velikih podjetij pa stoji manjša zasebna, ki so v rokah znanih kapitalistov Rothschild, Gutman in drugih.

Vsa ta podjetja so med sabo v zvezi z delnicami in deloma tudi s skupnim vodstvom. Kupčija z rudami je osredotočena v par velekapitalistovskih trgovskih hišah, ki so zaeno tudi glavni delničarji rudokopnih družb. Z nakupom rudoslednih pravic preprečijo medsebojno tekmo. Z medsebojnimi pogajanjmi določijo premogu in rudam sploh obsežnost pridobivanja in cene ter vladajo tako ves trg in vso kupčijo.

Cela armada delavcev je podložna rudniškemu kapitalu. V letu 1908. je delalo v avstrijskih rudnikih 131.821 rudarjev. Usoda teh delavcev se menja zaeno s kupčijskimi razmerami. Pred tremi leti je bilo za premog izredno mnogo naročil, tako da je premoga vedno primanjkovalo; tedaj so delavce priganjali k prena-

pornemu delu. Dandanes so se kupčijske razmere poslabšale in zategadelj se kanijo obvarovati podjetniki izmanjšanja ogromnih dobičkov na škodo delavcev: odtod brezposelnost, praznovanje in kratenje in utrgovanje plač, tako da morajo zapustiti tisoči in tisoči svojo domovino in iskati v tujini kruha. V letu 1908. je znašal povprečni letni zaslužek za kopača in voznika (Förderer) 1070 kron, za druge odrasle jamske delavce 903 krone; letos so se zaslužki zmanjšali jako pomembno. In take plače se plačujejo za delo, ki preti v vsaki uri s smrtno nevarnostjo. V letu 1908. je izgubilo v avstrijskih rudnikih 155 rudarjev svoje življenje, 2028 pa jih je zapustilo pohabljenih jamo. Zavarovanja rudarjev proti nezgodam še vedno nimamo; tista vsota, ki jo plačujejo bratovske skladnice žrtvam rudnika, je prav potvara in debelo zasmehovanje pravega zavarovanja. Onemogemu rudarju, ki je v službi kapitala porabil vse svoje moči, plačujejo bratovske skladnice 132 do 252 kron letne rente, vdovi rudarja, ki je izgubil svoje življenje v rudniku, povprečno 95 kron 36 vinarjev in za vsakega otroka letnih 36 kron 36 vinarjev. In ljudje naj žive od tega! Tako nam je izklesal avstrijski kapitalizem izrazito podobo modernega kapitalizma: na eni strani strahotno nakupičenje bogatstva — na drugi strani najhujša beda.

Imamo državni zbor enake volilne pravice. V vrstah vsega delavskega razreda so se borili tudi rudarji za enako volilno pravico, tudi rudarji so se nadejali od demokratskega državnega zbora izboljšanja. Kaj je storil državni zbor za delavstvo, ki opravlja za družbo najtežja in najnevarnejša dela?

Ko se je državni zbor sešel, so stavili socialnodemokratski poslanci celo vrsto predlogov za varstvo rudarjev. Prav skromni so bili ti predlogi; obsezali so le najnujnejše delavske zahteve. Zbornica je izročila predloge socialnopolitičnemu odseku. Odsek jih je izročil posebnemu pododseku. Pododsek je storil to, kar se v Avstriji vedno stori, ako se noče nič storiti: posvetoval se je v posebnih posvetovanjih. Tistih

posvetovanj je bil konec 29. oktobra leta 1908.; zdelo se je, da zdaj ni nikake ovire več. Tedaj pa so pričeli meščanski poslanci pododseka — tisti poslanci so tile: nemško-napredni dr. Licht, krščansko-socialni Schoiswohl, nemško-radikalni Kasper, agrarec Jesser, Slovenec Benkovič in Poljak Zaranski — z zavlačevanjem. Vse moči je moral napeti socialnodemokratski poslanec Cingr, nekdanji rudar, da je pričel obravnavati pododsek o najskromnejšem socialnodemokratskem predlogu. Dne 29. aprila 1910 je pododsek načelno sprejel predlog, da so dolžni rudniški posestniki sami plačevati razsvetlavo, orodje in strelivne priprave in da naj se uvede štirinajstdnevno izplačevanje zaslužkov. Resnično, bolj skromni ne moremo biti! Toda premogovim baronom je bilo tudi to preveč! Rudniški posestniki zatrjujejo, da morajo povsem propasti in poginiti, ako ne dolgujejo delavcem štiri do pet tednov plač in če si delavci sami na lastne stroške ne priskrbe delovnega orodja! In česar si premoga baroni in žele, seveda ne morejo skleniti meščanski poslanci! Poslanec dr. Licht, ki ne more pozabiti, da se ima zahvaliti za svoje poslanstvo samo ravnateljstvu Rothschildovih rudnikov in plavžev, ni sklical ves mesec nobene seje pododseka; ko pa so se na opomin sodruga Cingra vendarle sešli gospodje, so izjavili, da ne morejo storiti nikakega sklepa, ker pododsek ni tako sestavljen, kakor bi bilo treba vsled strankarskih razmer v zbornici! Torej zopet nič! Saj rudarji lahko čakajo!

Krvavo trpljenje te majhne postavice, obstoječe komaj iz pet paragrafov, smo pripovedovali predvsem zato, ker kaže jako izrazito socialnopolitično vnetje meščanskih strank. Če ne morejo gospodje skleniti niti teh samoumevnosti, kako se bo godilo šele zavarovanju rudarjev proti nezgodam? Sicer naše meščanske stranke kar kapajo samega sovraštva proti kapitalizmu v besedah namreč, da varajo neizkušene delavce. Če pa bi bilo treba skleniti skromno postavico, ki gospodom milijonskotežkim kapitalistom ni povsem povolji, tedaj pa skopne njih bojevito-

LISTEK.

O jetiki.

Piše dr. Zarnik Tomo, Zagorje ob Savi.
(Dalje.)

Tuberkulozne bacile raznašajo posebno muhe po leti. Znano je, da muha vse obleze. Pride lahko na tuberkulozne pljunke, blato i. t. d. in od tod na kruh in jedila. Kako lahko prenese na ta način tuberkulozo. A ne samo tuberkulozo, vse druge nalezljive bolezni lahko raznese muha od kraja do kraja, od ljudi do ljudi. Zaraditega je važno, da se muhe v stanovanjih uničijo in zatro.

Kakor po pljunkih in izmečkih jetičnih, tako je okuženje tudi mogoče po vodi (urinu), ako je bolnik bolan za tuberkulozo ledic, sečevodov, mehurja ali scalnice. Ali tudi po blatu, pri tuberkulozi črev ali njihovih žlez. Dalje se lahko okuži po tuberkuloznih gnojavicah. Gnojavice se imenujejo z gnojem napolnjeni boleči deli v človeškem telesu.

Znano je, da je veliko krav tuberkuloznih. Po vživanju mleka takih krav, posebno če so bolne na vimenih, se lahko tuberkuloza naleze. Pa tudi po vživanju slabo pečene ali ne dobro prekuhanega mesa kokoši, zajcev, prašičev in koz,

katere živali tudi pogosto za tuberkulozo obole, se je že jetika nalezla. Jako nevarni so poljubi jetičnih, kateri imajo lahko v ustih, okrog ustnic in na brkah tuberkulozne bacile. Saj je še celo njihova obleka nevarna, ker se vsled vednega pljuvanja onesnažijo s pljunki in izmečki pljuč.

Dalje lahko človek samega sebe okuži, da postane jetičen, to pa, ako ima na kakem delu telesa kako majhno tuberkulozno gnojavico ali absces. Iz dotične gnojavice pridejo bacili tuberkuloze kaj lahko v kri in s krvjo pa pridejo v pljuča. V nesnagi za nohtovi so se že našli tuberkulozni bacili. Če se tak človek praska, se okuži s tuberkulozno gnojavico.

V nekaterih slučajih se zgodi, da se bacili tuberkuloze, prisedši v kri na katerikoli način, strašno hitro razmnože. Tak človek umrje v nekoliko dnevih za miliarno tuberkulozo. Napravijo se namreč po celem telesu in po vseh organih male belkaste pikice, katere so polne tuberkuloznih bacilov.

Sedaj bi pa kdo vprašal: Če se skoro povsod najdejo bacili tuberkuloze in jih skoro vsak človek več ali manj vdihuje ali zavžije, kako je to, da ne oboli vsak človek za tuberkulozo, osobito za jetiko? Stvar je ta. Nekateri ljudje so že od narave obdarovani s tako trdnim zdravjem, da se jih ne prime skoro nobena bolezen. Njihova pre-

bava je tako krepka, da že želodčni sok prebavi in zamori vse bacile, ki pridejo slučajno z jedmi v želodec. Dalje diha normalen človek skozi nos. Zrak pride skozi nosno duplino v sapnik in od tod skozi male cevi, ki jih imenujemo bronhije v pljuča. Na tem potu ostane že veliko prahu in bacilov v nosni duplini, ki jih odstranimo z vsekavanjem. Sapnik in bronhije so pa od znotraj prevlečene s tanko kožico (sluznico), ki ima v teh ceveh površje posejano z jako finimi, šele pod drobnogledom vidnimi dlačicami, ki se vedno premikajo proti vhodu. Če pade kak bacil na te dlačice, ga te mečeje nazaj proti vhodu in ko se človek odkašlja, vrže z izmočkom vred vso za njega nevarno tvarino iz sebe.

Če se pa vsejedno zgodi, da se vendar tuberkulozni bacili na kakem mestu zajedo v telo in se začno množiti, prične se boj med krvjo človeško in bacili. Kri preplavi vse z bacili okužene dele, bela krvna telesa vzamejo bacile v sebe, jih požro in zamore. Obenem se začne delati v krvi bacilom škodljivi strup antitoxin, ki vpliva uničujoče na bacile in njihov strup. Šele v slučajju, da je truplo tako slabotno, da kri ne proizvaja zadosti nasprotne tvarine, ali da je bacilov toliko, da jih ne morejo bela krvna telesa uničiti, se tuberkuloza razvije.

(Dalje.)

samozavestne besede tako naglo in brez sledu, kakor novopadli sneg v južnem vetru.

Zgodovina rudarskih postav se prav vredno družijo drugim slavnostnim činom socialnopolitičnega odseka. Zavlekel je bil že celo vrsto predlogov o skrajšanju najdaljšega delovnega časa, o odpravi delovne knjižice, o varstvu pekovskih delavcev in zdaj se počenja prav tisto z rudarskimi postavami.

Tudi v parlamentih drugih držav zadenejo zahteve delavcev na odpor meščanskih strank. Toda tamkaj morajo pokazati stranke vsaj svojo pravo barvo in se odločiti za delavce ali proti njim. Pri nas pa hodijo meščanski poslanci okrog slednje delavske predloge kakor maček okolo vrele kaše. Seveda, če bi šlo za predlog narodne prenapetosti, tedaj bi se razvneli gospodje in z bliskovito naglico bi padla raz nje halja zaspasnosti in brezbriznosti, ki se tako tesno zavijajo vanjo ob delavskih predlogih. Da pa goljufa jamski kapital delavce za plačo, jih mori v jami in pusti njih vdove in otroke umirati lakote, za to se pa gospodje brigajo tako malo kakor za lanski sneg! Kajneda, saj rudarji niso narod!

Delavci si bodo dobro zapomnili te gospode in jim poplačali njih slavno delovanje na primeren način.

Kaj hoče socializem?

V starodavnih dobah je bila zemlja skupna last vseh ljudi. Pozneje pa je bil vsak kmet lastnik samo tistega zemljišča, ki ga je obdeloval. Njegova last pa ni bilo samo zemljišče, ampak tudi vse, kar je rastle na zemljišču in kar je pridelal s svojim delom. Prav tako je bil tudi kovač lastnik svoje kovačnice in vsega, karkoli je izdelal v kovačnici.

Potem pa so se zgodile velike in dalekosežne izpremembe. Delovna sredstva — zemljišče in orodja — niso bila več last tistih, ki so delali. Posestnik je bil lastnik zemljišča, ki ga pa ni obdeloval sam; tvorničar je bil lastnik strojev, ki pa ni delal z njimi tvorničar. Človeštvo se je razcepilo v dva razreda: prvi razred je lastnik delovnih sredstev, dasi ne dela z njimi, drugi razred pa je brez lastnih delovnih sredstev in je obsojen, da dela za prvi razred. Toda nele, da delavci niso lastniki delovnih pripomočkov — dalavci tudi niso lastniki tega, kar je plod njih lastnega dela.

Delavec je brez svojih delovnih pripomočkov, plodove njegovega dela uživajo drugi. Zakaj ni uspeh dela last delavca samega? Kapitalist pravi: Stroji so moji in od mene je zavisno, ako ti dovolim z njimi delati; vendar pa sem pripravljen sklepati s tabo naslednjo pogodbo: jaz ti dovolim s stroji delati, zato pa je plod tvojega dela moja last; plod tvojega dela bom prodal in ti dobiš za plačo majhen del mojega dobička. Delavec mora sprejeti ta pogoj, kajti brez strojev ne more delati in bi moral umreti lakote. Kapitalist ne odvzame delavcu samo plodu njegovega dela, ampak mu tudi zapove, kdaj naj pride na delo in koliko ur naj dela.

Ako bi šlo po želji kapitalista, bi zahteval vedno več od delavca in mu dajal vedno manj, razentega pa bi še skušal delavcem zagospodovati karseda neomejeno. Tej nakani pa se ustavijo delavci. V strokovnih zvezah združeni si pribore višje plače in krajši delovni čas. Strokovne zveze jako omilijo pritisk kapitalizma, povsem odstraniti ga pa še ne morejo. Kapitalistovsko izsesavanje se da odpraviti le tedaj, ako se odpravi kapitalizem — ako zmaga socializem.

Kapitalizem je združil vse podjetnike v skupni bojni vrsti. Podjetniki se združujejo glede na skupno nakupovanje in prodajo — združujejo se v kartelih. Zveza vseh podjetnikov stopa v boj proti delavcem in posamni kapitalist izgublja vedno bolj prejšnje vodstvo dela, dasi delavce še vedno izkorišča in utika v žep ogromne dobičke. Zajedno pa se množe vrste izkoriščanih slojev naravnost strahostno. Vse ljudstvo izkoriščajo razni karteli in veliko banke.

V čem je utemeljena moč podjetnikov? V posesti delovnih sredstev. V starodavnih dobah so bila delovna sredstva samo predpogoj za to, da naj vsakdo dela in uživa plodove svojega dela; dandanes pa nudijo delovna sredstva priliko, da kapitalist lahko brez dela izkorišča mi-

lijone in milijone delavcev. Ta delovna sredstva so grozovito orožje kapitalistov proti delavcem in proti vsem ljudskim, izvenkapitalistovskim slojem sploh. Zlasti pridejo pri tem v poštev tvornice, plavži, rudniki, železnice in drugo; da bi se izkoriščanje onemogočilo, bi bilo treba vsa ta podjetja posplošiti, in jih dati v last vsem ljudem, ne pa le posamnikom.

Marsikdo utegne vprašati: Ali pa je to tudi možno? Ni samo možno, tako se bo tudi zgodilo in se tudi mora zgoditi. Seveda če bi čakali na milost podjetnikov, utegnili bi to trpeti precej dolgo. Toda to veliko delo bodo izvršili tisti milijoni, ki je izkorišča kapitalizem. Izurjeni in ojačeni v strokovnih in političnih organizacijah bodo ti brezpravni milijoni osvojili postojanko za postojanko in slednjic v zadnjem silnem boju zavladali sami sebi. In tedaj prične urejevati socializem človeško družbo v novem redu.

Rudarji in državni zbor.

Pred kratkim je imel socialno demokratski državni poslanec Muchitsch v državnem zboru govor, ki se je bavil v njem z zahtevami rudarjev. Med drugimi je dejal tudi tole:

Vprašanje o varstvu rudarjev zavzema jako važno mesto o socialnopolitični preosnovi. Mi smo stavili za varstvo rudarjev celo vrsto predlogov v državnem zboru, te predloge smo ponovili v socialnopolitičnem odseku, odkoder so prišli v pododsek in v tem pododseku čakajo že dlje časa svoje rešitve. Meščanske stranke nasprotujejo slednji socialnopolitični predlogi, čeprav je naperjena le proti najvplivnejšim in najbogatejšim kapitalistom. Vlada pa jih v tem celo podpira.

Izmed vseh teh predlogov bi se lahko sklenila vsaj postava o „izplačevanju zaslužkov v rudnikih“. Toda celo ta majhna postava se zavlačuje.

Treba bi bilo uvesti mnogo važnih odredb za rudnike in to bi se tudi lahko zgodilo, ako bi hoteli pomagati tisti poslanci, ki so zunaj vedno stavijo za svojo nalogo zastopstvo delavskih koristi. Neobhodno potrebno je, da se uredi rudniško nadzorstvo s pomočjo delavskih nadzornikov, ki si jih volijo delavci sami. Prav tako je treba urediti za rudnike nedeljski počitek, ki ga rudniški posestniki vedno prelamljajo z raznimi „nujnimi“ deli.

Zlasti pa moram poudarjati z vso odločnostjo, da zahtevajo vsi avstrijski rudarji odstranitev škandala bratovskih skladnic. Stanje bratovskih skladnic se slabša od leta do leta. Vladi je to že dlje časa znano, ali vendar ne stori ničesar, da bi se razmere izboljšale. Rudarji so zavarovani proti starosti in onemoglosti mnogo slabše kakor drugi delavci. Zategadelj moramo zahtevati, da pride predlog o takojšnji uvrstitvi rudarjev v obstoječe zavarovanje proti nezgodam kar najhitreje na dnevni red; ta predlog se mora sprejeti. Opomniti moram, da se to prav lahko zgodi, samo resne volje treba. Treba je le skleniti, da se uvrste rudarji v krajevno zavarovanje proti nozgodam. Tako bi se razbremenile pokojninske blagajne vsaj deloma in bi se nekoliko odpomoglo bratskim skladnicam na stroške podjetnikov. Že desetletja se je skušalo odpomoči bratovskim skladnicam na najsravnostnejši način, na stroške delavcev. Jaz sam sem bil doživel, kako so pred časom radi pasivnosti sive, oslabele rudarje naravnost vrgli iz bratovskih skladnic v rudarskem okrožju Voitsberg-Köflach. Zato je dolžnost vlade in dolžnost zbornice, da se dá rudarjem vsaj tisto zavarovanje proti nezgodam, kakor ga imajo tvorniški in obrtni delavci že davno.

Kaj je povzročilo delavsko bedo?

Ljudi lahko razdelimo v dvoje skupin: v izkoriščevalce in v izkoriščance. Izkoriščevalci so tisti ljudje, ki imajo v svoji posesti delovna sredstva in moč, da morajo delati zanje drugi ljudje in jim kupičiti mastne dobičke. Izkoriščanci pa so delavci te ali one vrste, ki nimajo nikakega delovnega sredstva razen svojih moči. S svojimi močmi pa si morejo delavci zaslužiti svoj kruh le tedaj, ako jim posodi kdo drugi delovna sredstva, to se pravi z drugimi besedami, ako jim da podjetnik dovolj dela.

Človeška družba pa ni bila vedno tako urejena kakor danes. Časi ni gospodovala majhna množica izkoriščevalcev nad ogromno večino brezpravnih mezdnih delavcev.

Pri divjih narodih je imel sprva vsakdo pravico do lova, ribarstva in pašnikov. Polagoma pa so divji narodi opuščali nestalno in lovsko življenje ter se oprijemali poljedelstva. Za poljska dela so uporabljali vojne ujetnike, ki so si jih obdržali za sužnje. Ti so jim morali delati zastonj. Ako pa je imel premaganec sam svoje zemljišče, so ga izpustili z naročilom, da mora delati zase in za zmagačca. Tako se je pojavilo tlačanstvo. Tlačani so morali delati zase in za svojega gospoda.

Sprva so pridelali tlačani le toliko, kolikor so potrebovali za svoje življenje in za graščaka. Česar graščaki niso porabili sami, so dali svojim hlapcem. Graščaki tedaj navadno niso naganjali kmetov k prenapornemu delu in jih oropali najpotrebnejših življenskih potrebščin. Spremenilo pa se je to razmerje med kmeti in graščaki, ko je prišel denar do vedno večje veljave. Da bi zbiral in kupičil živila in druge potrebščine v veliki množini, ni imelo za graščake nikakega pomena; toda kmetove pridelke je graščak zdaj lahko prodal za denar in denarja ni bilo graščakom nikdar dovolj. Zato je pričeval graščak kmeta vedno bolj priganjati k delu in mu odvzemati vedno več od njegovega pridelka.

Proti koncu petnajstega stoletja se je razvilo rokodelstvo v Evropi jako mogočno. Odkrila se je pomorska pot v Indijo, ki je nudila Evropcem ogromnih zakladov. Kolumb je odkril Ameriko, ki je bila bogata zlata, srebra in drugih surovin. Evropski trgovci in drugi ljudje so vrel v nove kraje, da bi si osvojili te zaklade in ogromna bogastva. Za ta namen so jim bila dobra vsa sredstva, rop, umor in druge nasilnosti.

Trgovci pa so pričeli kupčevati s prebivalci novih krajev in so tako pripravili evropski obrti novih odjemalcev.

Evropsko rokodelstvo je dobivalo zdaj mnogo naročil, tako da v stari obliki ni več zadostovalo in ga je bilo treba izpopolniti. Premožnejši mojstri so čutili potrebo, da razširijo svoje delavnice. Prav tako se je godilo tudi s trgovino.

Tako se je pojavila manufaktura. Tako imenujemo namreč tisti način izdelovanja, ki si delo. Izkazalo se je namreč, da se stori mnogo več v enakem času, ako dela več delavcev isti predmet. Tako dela na primer v tvornicah za čevlje nekaj delavcev samo podplate, nekaj jih samo šiva, nekaj zabija žblje in tako dalje. Stem si osvoje posamni delavci veliko spretnost v izdelovanju in gospodar ima mnogo več dobička, kakor če bi izdelal en sam delavec ves čevlj. Kajti delavci priganjajo nehote drug drugega in so kakor stroji. Radi tega so se posamni obrti močno povečali. Male delavnice, kjer je delal mojster s svojimi pomočniki, so izginjale in vedno več je bilo velikih tvornic, kjer so delali delavci za podjetnika.

Ali to še ni bilo vse. Prišli so stroji in z njimi velikanski preobrat. Rokodelstvo je propadalo. Stroji so se izpopolnjevali bolj in bolj, kar je povzročilo, da se je izdelovalo in prodajalo blago še ceneje. Raditega so delali kapitalisti ogromne dobičke; ker mali obrtniki niso mogli tekrovati z njimi v ceni, jih je popustilo tisoče in tisoče svojo obrt in so se udingali velikemu kapitalu.

Stroji zmanjšajo napore človeških moči; lahko bi bili torej v veliko blagostanje človeštvu. Polastili pa so se jih posamezniki, ki z njimi še bolj odirajo proletarijat. Prav tako imajo posamezniki v rokah rudnike, veliko trgovino in drugo, s čimer izsesavajo delavce, ker skrbe le za svoj dobiček. V tem je vzrok sedanje bede proletarijata. Da pa bo temu konec, je treba posplošiti vse proizvodnje in izdelovanje, kar bodo delavci dosegli najpreje z močno, krepko organizacijo.

Organizacija svetá.

Nemški spisal dr. Karl Renner.

(Dalje.)

Socialna demokracija je razvidela to že davno in zategadelj zagovarja svobodno združitev, mirno strnitev ljudstev. Socialna demokracija prizna potrebo velikih gospodarskih okrožij in odstranitev carine. Mi avstrijski socialni demokratje smo zato

vedno odločno zagovarjali enotno gospodarsko okrožje Avstrije in Ogrske in smo odklonili vse želje po notranji carini. Saj se je notranja carina zahtevala celo za posamne kronovine! Tudi tu se stapljajo nazori in gospodarske koristi proletarijata. Kapitalistovskemu razredu pa je že prirojeno gospodstvo in izsesavanje, zato si niti misliti ne more gospodstva brez podjarmljenja drugih ljudi, prav tako tudi svobode ne brez ločitve od drugih ljudi. Zategadelj tako težko izvede zedinjenje ljudstev brez vojske in osvojitve in brez podjarmljenja.

Gospoduje lahko samo eden napram drugim, svobodni pa so lahko vsi ljudje poleg drug drugega.

Danes zagovarjajo države načelo velikega, zaprtega gospodarskega okrožja. Zapreti pa se da okrožje samo deloma in nikdar ne popolnoma; kajti vedno več je potrebščin, ki mora ostati vsled njih v zvezi s svetovnim trgovin in z drugimi državnimi okrožji. Brez ameriške, egiptovske in indijske bombaževine, brez prekomorskih kavinih nasadov in kavčukovih gozdov, brez surovin in živil iz vseh drugih državnih okrožij, brez oddaje svojih izdelkov v dežele vsega sveta ne more obstati nobeno gospodarsko okrožje. Dežele vsega sveta so med sabo v zvezi dela in so med sabo pravzaprav združene. Pravno pa je vsaka država povsem zase in samosvoja.

Svobodne države, ki so brez gospodstva in izsesavanja, izpopolnile bi lahko svoje gospodarsko združitev v mirno zedinjenje. Gospodstvo in izsesavanje tega ne moreta! gospod je lahko samo eden nad drugim. Zato povzročajo gospodarska združitev človeštva spore in vojne med tekmovalci za posamna okrožja. In strašno je naslednje dejstvo v sedanjem razvoju: človeštvo bi bilo rado enotno, meščanska družba pa more doseči enoto le z bojem in osvojitvijo. Kapital veže le z železom in krvjo, novo človeštvo pripravlja le z nečloveškimi dejanji. Tako se godi doma, tako zunaj na svetovnem odru. Proletariat vsake države ima veliko nalogo, da doma kroti bestijo, ki bi osvobodena opustošila in razdejala ves svet. Zategadelj mora biti proletarijat sleherne dežele enota in združena celota!

V svetovni politiki se porajajo stvari, ki imajo dalokosežni pomen in celo preko dozdajnjega gospodarskega okrožja. Že se obravnava o srednjeevropski gospodarski in carinski zvezi, že se jasni celo prenapeto narodnim kapitalistom, da bo treba združiti vso Evropo proti gospodarski moči angleške države, Rusije in Amerike, zdi se, kakor da bi imel svet kapitalistovsko razdeliti med Anglijo, Rusijo in Ameriko. Saj je dejal celo cesar Wilhelm: „Evropa je premajhna, da bi se mogla razdeliti.“ Misel o narodnostni državi se podira celo za večje narode in cele v svoji kapitalistovski obliki. Svet nujno zahteva novo organizacijo. Gospodarska enota prokorači gore in premosti morja, ne obstoji na mejah narodnostnih okrožij in razmeče narode.

Ako bi torej še živel Liebknecht, ali bi moral opustiti enoto in svobodo svojega naroda? In vsi narodi, ki so se šele pred kratkim zbudili, ali so zamudili svoje stoletje in se morajo odreči samostojnemu narodnemu življenju? Ker se je razvila država v gospodarsko državo in gospodarstvo v svetovno gospodarstvo, ali ne preostaja narodom nič drugega kakor da se odreko svojemu narodnemu samobitju?

Tega naj se boji razred kapitalistov, ki streme po gospodstvu in izsesavanju. Ti rabijo državo za sredstvo gospodstva in država druge narodnosti jih oropa te možnosti.

Tako pa ne dela socialist, ki se bori proti gospodstvu in izsesavanju, torej tudi proti državi. Narodi so bili pred državo in žive dalje, kljub sovražni državi, kakor pričajo Poljaki in bodo živeli tudi po državi. Zrušilo se je narodnostno načelo le v tem smislu, ako ga hoče narod zvezati nerazdružno z državo: čeprav pade stavek „En narod — ena država“, je vendarle možna enota in svoboda naroda v narodni avtonomiji.

(Dalje.)

Strokovni pregled.

s **Za rudarje.** Pred kratkim je govoril v državnem zboru socialnodemokratski poslanec Cingr o zahtevah rudarjev. Dejal je, da se ministrstvo za javna dela prav tako malo briga za

rudarje kakor se je preje poljedelsko ministrstvo. Ministrstvo za javna dela ni predložilo dozdaniti ene postave za varstvo rudarjev. 130.000 rudarjev zahteva od vlade varstva proti vsemogočnemu izsesavanju podjetnikov. Govornik je zahteval, da se vrste rudarji v obstoječe krajevno zavarovanje. V zadnjem letu so plačali rudniški posestniki za 320.000 kron manj prispevkov kakor podjetniki drugih strok. Ako se rudarji ne vrste v krajevno zavarovanje, bodo bratovske skladnice v kratkem času popolnoma propadle. Potem se bode pa skušalo rešiti bratovske skladnice na stroške rudarjev. Govornik obsoja domnevanje, da so si rudarji sami krivi [raznih nezdod. Socialni demokratje zavračajo najodločnejše take sumnje organizovanega delavstva.

s **Zbor strokovnih zvez v Trstu.** Dne 12. in 13. junija se je vršil v Trstu zbor strokovnih organizacij iz Primorske in Dalmacije. Udeležba je bila jako številna in so se storili marsikateri važni ukrepi.

s **Statistika avstrijskega premoga za mesec maj.** Za mesec maj imamo naslednje podatke:

Kameniti premog:	1910.	1909.
	meterski stoti:	
Ostrava-Karvin	5,902.000	6,037.000
Rožice-Oslavan	352.000	361.000
Kladno-Slan	2,094.000	2,025.000
Plzenj-Mies	956.000	674.000
Schatzlar-Schwadowitz	341.000	347.000
Galicija	1,011.000	957.000
Drugi rudniki	83.000	95.000
Vsega kamenitega premoga v maju	10,739.000	10,496.000

Rjavi premog:	1910.	1909.
Mostec-Toplice-Komotau	13,189.000	14,290.000
Falkenau-Elbogen-Karlovi vari	2,819.000	2,716.000
Wolfsegg-Thomasroith	293.000	293.000
Ljubno in Fohnsdorf	740.000	771.000
Voitsberg-Köflach	506.000	590.000
Trbovlje-Zagorje	761.000	848.000
Istrija in Dalmacija	211.000	214.000
Galicija	2.900	4.000
Druge sudetske dežele	172.000	244.000
Druge alpske dežele	526.000	585.000
Vsega rjavega premoga v maju	19,215.000	20,556.000

Razmere za kameniti premog se torej jako boljšajo, za rjavi premog se to še ne opaža.

Dopisi.

d **Grize pri Celju (Zabukovica).** Pretečeni mesec so vložili rudarji pri rudniku Daniel pl. Lapa v Zabukovici prošnjo za izboljšanje pogojev plače, za prosto stanovanje in za nekaj proste kurjave. Gospod Lapp je dal naslednji odgovor. Jaz bi vam srčno rad izboljšal zasluzke, pa mi ob sedanjih razmerah ni mogoče, ker mi že ta rudnik dela več škode kakor dobička. Jaz bi bil zadovoljen, ako bi dobil povrnjene vsaj obresti. Tudi sem povprašal po drugih rudnikih in sem zvedel, da nimajo rudarji drugod niti tako visokih zasluzkov kakor jih imate vi. Da pa vidite, kako rad bi vam izboljšal, ako bi bilo mogoče, dobi vsak oženjen delavec tri metrske stote premoga št. 2 za 60 v, dasi je veljal doslej 1 krono za vas prav tako dobe oženjeni delavci tudi 3 metrske stote starega lesa po 20 vinarjev. Če se pa razmere pri rudniku izboljšajo, vam bom ugodil sam od sebe. — Na to bomo menda čakali do sive starosti. Če se gospodu pl. Lappu zdi visok zasluzek, če zasluži kopač 1 K 90 vinarjev do 2 K 35 vinarjev, potem pač ni upanja, da bi izboljšal sam od sebe. Naš upravitelj je žalskim gospodom toliko ljubezniv, da proda njim stari les, mesto da bi ga dobili delavci. Če ga pa delavec želi, pa pravi, sedaj ga ni, počakajte še par dni. Tako še tega ne privošči rudarjem in ga da rajše drugim, ki bi ga lažje kupili drugod, čeprav ga morajo delavci tudi plačati. In zakaj se vam tako godi, rudarji? Samo zato, ker nimate organizacije. Ustanovite si krepko organizacijo, pristopite vsi k njej in vse bo boljše!

d **Stavka v Labinju se nadaljuje.** Iz Labinja poročajo: Dne 7. junija je odpustila družba sedem voznikov (Förderer), ker niso mogli opravljati toliko dela posamezno kakor prej po dva. Družba je namreč v istih krajih, kjer sta bila do tedaj po dva, zaukazala, da mora storiti enako delo en sam delavec. Dne 10. junija so potem vsi vozniki ustavili delo, kopače pa je družba vse izprla, tako da imamo sedaj 160 voznikov, ki stavkajo in 640 kopačev, ki so izprti. Vsi ti skupaj imajo 995 otrok. Zunajni delavci delajo še sedaj. Če družba ne bo sprejela predloga za poravnavo, je gotovo, da stopijo tudi zunanji delavci v stavko. Dne 29. junija se je vršilo v občinskem uradu posvetovanje z lokalnim odborom, ki se ga je udeležil tudi rudniški svetnik Cepolič in zastopnika Unije rudarjev. Zastopnika sta predlagala za podlago poravnave, ki se ima vršiti 7. in 8. julija sledeče: 1. Izpor se mora končati takoj. 2. Skleniti se mora kolektivna pogodba najmanj za tri leta. 3. Dosedanja pogojna plača mora biti podlaga za kolektivno pogodbo najmanj za tri leta. 4. Po končani stavki se mora sprejeti na delo vsak delavec, ki se zgleda tekoma štirinajst dni.

Ne moremo si česar, da ne bi primerno osvetlili značilnega postopanja c. kr. okrajnega glavarstva v Pazinu. Gospodje so se zavedli svoje dolžnosti le v toliko, da so poslali v Labinj

orožnike, dalje se pa za stavko ne brigajo prav nič. Niti na um jim ne pride, da je njih dolžnost, začeti med delavci in družbo s poravnavo.

Ako bi družba ne hotela sprejeti delavskih zahtev, bo trpela stavka najmanj pol leta. Opozorjamo rudarje naj ne hodijo v Labinj. Družba namreč išče stavkokazov.

d **Ljubno-Seegraben.** Dne 18. junija sta se vršila tu dva dobro obiskana shoda, ki sta se pečala z odklonitvijo delavskih zahtev. Slovenski je poročal sodrug Berdajs, nemški pa sodrug Zwanzger in Schlager. Vsi govorniki so popolnoma ovrgli stališče Alpine napram delavcem. Zlasti so dokazali gorostasno brezsmiselnost trditve, češ, da delavci ne potrebujejo višjih plač, ker je med njimi mnogo modricev (Blaumacher) in plačajo mnogo denarne kazni. Ta trditev je popolnoma neumestna, ker se denarna kazen ne plača samo radi modrih delovnih dni, ampak tudi radi raznih drugih malenkosti. Ako rudar pomotoma odda slabši premog, mora plačati prav masno kazen. Ako se Alpina hvali z visokimi povprečnimi zasluzki, ni ta hvala nič drugega, kakor da goljufa javnost, med tem ko nimajo rudarji od tega prav nič. Alpina tudi pravi v svojem odgovoru, da se naj vsakdo posamno pritoži, ako ima premajhno pogojno plačo (Geding); to pa so le prazne besede, kajti ako bi se delavec res pritožil, bi bila njegova pritožba brezuspešna, ali pa bi mu celo dejali: „Ako vam ni prav, lahko greste!“ Nekateri uradniki se čutijo ob takih prilikah celo razžaljene in pravijo: „Vi me s tem samo razžalite, ako več zahtevate.“ Ako torej Alpina pripoveduje, da se delavec lahko pritoži radi slabe pogojne plače, ni to nič drugega kakor navadna nesramnost. Zlasti velja to za predor Schutzengel, kjer se je obratno vodstvo premenjalo. Novi obratni vodja (Betriebsleiter) hoče napraviti Alpini še več dobička, seveda na škodo delavcev in njihov zdravja. Novi vodja je sploh teh misli, da mora vse storiti, kar bi ga priporočilo Alpini in prav nič ne pomisli, da delavci ne morejo živeti s tako nizko plačo. Zategadelj sta sprejela obadva shoda resolucijo, ki odločno protestira proti odgovoru Alpine, ker trditve v odgovoru niso resnične in samo varajo javnost. **Rudarji bodo storili vse potrebno, da bodo pripravljeni za bodočnost.**

Še nekaj zanimivega! Večina tukajšnjih uradnikov je strogo nemško-nacionalnega duha in vendar imajo posebno piko na nemške delavce. Eden izmed njih je celo izjavil, da ne bo od sedaj sprejel nobenega nemškega delavca, temveč raje Slovence, češ da ti niso tako nezadovoljni. Umevamo, da je podjetniku tisti ljubši, ki se da bolj izkoriščati. Na drugi strani pa gospodje zopet tožijo o slovanski povodnji in imenujejo slovanske rudarje „divjake“. Toda rudarji Alpine bodo gospodom to postopanje temeljito prekrizali. **Skupno izsesavanje slovenski in nemški rudarji se bodo složno borili za boljše življenje proti skupnemu nasprotniku.**

Razne stvari.

r **Otroci stavkajo.** Iz Hanleya (Angležka) poročajo, da je izbruhnila v jami Whitefield stavka. V stavko je stopilo štiristo otrok, ki zbirajo premog in ga spravljajo dalje. Otroci zahtevajo zvišanja plač. Zaradi stavke je obstalo vse delo v jami. Stavka se začne lahko tudi v dveh bližnjih rudnikih. Policijo so ojačili, ker ima baje mnogo dela, da odstranjuje skupine otrok, ki demonstrirajo pred jamo.

r **Spomenik delavcu.** Leta 1909. je bila v Nürnbergu velika stavka, kjer so zabodli stavkokazi delavca Wendlerja. Pogreba se je udeležila ogromna množica 50.000 ljudi. Sedaj so postavili delavci svojemu umorjenemu tovarišu veličasten spomenik, ki so ga bili odkrili v nedeljo dne 20. junija.

r **Nezgodna v Rudniku Piberstein.** Iz Köflacha poročajo: 21 letni kopač Maurer je prival v jami pred sabo napolnjen voziček, ki je ušel s tira in mu padel na nogo. Poškodoval se je precej težko.

r **Izpor nemških stavbnih delavcev.** Dasi izpor še ni povsem končal, vendar se bliža koncu. Reči moramo, da so delavci dosegli lepih uspehov. Niso odbili samo hudega naskoka podjetnikov, priborili so si tudi večjih plač, na kar sprva nihče ni mislil. Podjetnikom se je njih namera izjalovila nad vse korenito. Mislili so, da bodo strli strokovne zveze, te pa gredo iz boja krepkeje in jače kakor prej. Rzsodišče še ni končalo vseh spornih slučajev in se pogajanja po posameznih krajih še vedno nadaljujejo. Vendar pa morajo biti vsa pogajanja končana do 8. julija; kjer bi se to ne zgodilo, bo odločilo rzsodišče in 10. julija mora biti konec izpora. Tako je donebesa prešernost podjetnikov doživela prav žalostno smrt.

r **Kako mori ameriški kapitalizem delavce.** Poročali smo že, kako slabe so varnostne razmere v ameriških tovarnah. Zdaj se je oglašil tudi zvezni delavski komisar O' Neill, ki prav tako potrjuje glasove o silni nevarnosti v ameriških tovarnah. Če bi trdil kaj takega kdo, ki ni Amerikanec, proglasilo bi vse ameri-

kansko kapitalistovsko časopisje njega trditve zgolj za obrekovanje, češ, Amerika je dežela svobode, v deželi svobode se pa ne more zgoditi kaj takega. Ali te besede je izustil državni zvezni uradnik in najbolj vneti ameriški patriotje bodo morali držati jezik za zobmi. Ako premo-trivamo delavske razmere v ameriških plavžih, topilnicah in tovarnah sploh, moramo razustiti odkrito, da ne najdemo kaj takega niti na Turškem niti na Ruskem ne. Nikjer na svetu ne more delavcev kar na debelo in na tako strahovit način, kakor se godi v ameriških plavžih in tvornicah. Žrtve pa so delavci iz tujih dežel: Slovani, Italijani in Grki, ki prihajajo v ogromnih množinah v Ameriko, se ne zavedajo, kako nevarno je delo pri strojih. Te razmere pa se bodo izboljšale šele tedaj, ako si ustanove ameriški delavci odločno delavsko stranko in ji pripomorejo v postavadajnih zastopstvih do zmage.

r Kotel je razneslo. V Mühlheimu ob reki Ruhr (Nemčija) je razneslo velik kotel. Naokolo so leteli posamezni železni kosi in so odtrgali enemu delavcu glavo. Neki delavec je bil poškodovan in se je tako prestrašil, da je zblaznel.

r Nezgoda. V neki električni tvornici blizu slapa Niagare (Afrika) se je vnel požar; mrtvih je 12 avstrijskih delavcev, trije pa so dobili težke poškodbe.

r Rudniška nezgoda. Iz Köflacha javljajo: Pri rudniku Piberstein v Lankowitzu se je nenadoma usula večja skupina premoga in je precej težko poškodovala kopača Ferdinanda Sevška na desnem očesu.

r Strela povzročila razstrelbo. Blizu Kolina v Nemčiji je udarila strela v tvornico za karbonit. Dogodila se je strahovita razstrelba. Tovarna je močno poškodovana in tudi bližnja stanovišča delavcev so mnogo trpela. Šipe so se razsule, hud piš je odnesel več streh in podrl hiše. Razstrelbo so čutili tudi v Kolinu, ki je oddaljen deset kilometrov; prebivalci mesta so čutili majanje tal pod nogami in močen piš v zraku. Smrtno ni nihče ponesrečil; ranjenih pa je okrog 80 ljudi. Mnogo družin je zbežalo, ker se boje nadaljnjih razstrelb.

r Rudniška nezgoda. V breitenanskem rudniku za magnesit (Galicija) se je zgodila težka nezgoda. Pri odkopavanju se je utrgal velik kos zemlje in je tako obsul nekega rudarja, da si je močno poškodoval vso levo stran telesa. Nezgoda je zakrivilo večno priganjanje rudarjev k naglemu delu.

r Velik požar petroleja. Blizu majhne postaje transkavkaške železnice so hoteli neznani ljudje ukrasti petrolej. Prevrtali so cev, kjer je bil petrolej. Petrolej je iztekkel v toliki množini, da ga je bilo za jezero. Storičci so ga zažgali. Ogenj se je kmalu silno razširil, planil je na železnico in uničil železniški most. Promet se je moral ustaviti. Iz bližnjega mesta Batuma so poslali več delavcev, da pogase ogenj in napravijo nov most.

r Končana stavka. Belgijski rudarji v Monsu so po šesttedenski stavki zopet pričeli delati, ker se je splošni zbor izjavil proti stavki.

r Stavka ameriških rudarjev. Stavka trpi dalje. Težko, da pride do sporazuma pred 1. julijem. Podjetniki so namreč pred stavko delali s vso silo, da so nakupili velike zaloge premoga. „Proletarec“, ki je list ameriških slovenskih socialistov, piše: „Slovenskim premogarjem priporočamo, da ne hodijo sem, dokler ne bo stavka končana. Slovenski premogarji so danes na dobrem glasu vobče. Med slovenskimi premogarji je težko dobiti stavkokazov, izvzemši nekaj duševnih propalic; kajti slovenski premogarji nočejo nositi na svojem čelu pečat delavskega Judeža.“

Izjava.

Podpisani obžalujem, da sem krivično žalil gospoda Ivana Jeretina. Prekličem vse svoje obrekovanje ter se mu zahvaljujem za odstop od nadaljnjega postopanja proti meni.

Trbovlje, 25. junija 1910.

Ivan Bolte.

Naznanilo.

Otvoril sem v Delavskem domu v Trbovljah

8-3

krojaško delavnico

izdelujem točno in solidno moške obleke po jako zmerni ceni.

Priporočam se najtopleje delavstvu in beležim s spoštovanjem

Vid Posavec.

Mlado in cvetoče, zdravo in veselo

nemore ostati nobeno deklet in nobena gospodinja, katera se mora mučiti leta in leta v kuhinji in v gospodinjstvu pri pranju in umivanju s slabim milom. — Pri porabi

Schicht-ovega mila

se varuje roke in doseže hitro, brez truda in napora snežno belo perilo.

Išče se

spretna gostilničarka

za gostilno „Delavskega doma“ v Trbovljah. Zahteva se tudi primerna kavcija. Ponudbe naj se pošljejo do 10. julija na naslov:

Občno konsumno društvo v Trbovljah.

Občno konsumno društvo v Idriji

9-3

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pridite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najbolje in najcenejše postreženi!

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke, opremljena z najnovejšimi stroji.

Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da pri meni poskusijo drože domačega izdelka.

Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica

žitnih drož

Maks Zaloker, Ljubljana.

10-2

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

9-3

W. Blüh

Gradec, Leonhardstraße 12.

Zaloga vsakovrstnega usnja

na drobno in debelo. 12-3

Priporoča se gospodom čevljarjem in konsumnim društvom za naročila usnja in vseh čevljarjskih potrebščin. Naročila se izvrše solidno in takoj. ::

Priporočamo našim -- gospodinjam --

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==

KOLINSKO CIKORIJU!

Izdajatelj in zalagatelj Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.